

בן דויד ומרים — דור רביעי בארץ. סבתא, מצד האם, היתה ממייסדות רחובות. מיכאל נולד ביום י' באב תרצ"א (23.7.1931) ברחובות. כל ימיו-ילדותו חי באווירה של הגנה ושל רוח צבאית. אביו היה חבר ה"הגנה" ברחובות, מפקד חי"ש וסרג'נט גושי שם. במלחמת-הקוממיות היה קצין בחטיבת "גבעתי". באותה תקופה היה מיכאל בהכשרה במנרה ושם נמנה עם הפלמ"ח. אחרי שסיים את בית-הספר היסודי ברחובות המשיך את לימודיו התיכוניים שם וסיים אותם בבית-הספר "תיכון חדש" שבתל-אביב. לצה"ל גויס בדצמבר 1949 ועבר קורסים של מ"מ ומ"פ והשתתף בפעולות-תגמול רבות. כאשר פרצה מערכת-סיני היה מפקד-פלוגה בה ושירת בחיל-הצנחנים. הוא נפצע בקרב על המיתלה. אך טרם הגליד הפצע עזב את בית-החולים וטס לשארם-א-שייך. נשלח להדרכה, בתפקיד הדרכה הועלה לדרגת רב-סרן. משנת 1963 סיים קורס פו"ם ולאחר-מכן נשלח לארצות-הברית להשתתף בקורס של הכוחות המיוחדים. מפקד אותו קורס כתב עליו מכתב מלא הערכה לאישיותו במילוי כל התפקידים. עם שובו משם הועלה לדרגת סגן-אלוף ושירת כמג"ד בחטיבת "גולני". בשנת 1966 היה מפקד הצעדה בהולנד וגם בארץ השתתף בצעדות. עם סיום תפקידו כמג"ד נעשה לסגן-מפקד בבית ספר לקצינים ולאחר-מכן שובץ כמג"ד לשעת-חירום בחטיבת ירושלים. מיכאל שירת שמונה-עשרה שנה בצה"ל ומילא בעיקר תפקידי-פיקוד. אך בפרוץ מלחמת ששת הימים, ביום השני לקרבותיה, הוא כ"ז באייר תשכ"ז (6.6.1967), נפל מיכאל בקרב שנערך באבו-טור שבירושלים הבירה. בהיותו בתעלת-קשר בתוך שכונת אבו-טור ניסתה חוליית הלגיון הירדני לפרוץ דרך לעצמה ותוך כדי כך ירה אחד הלגיונרים מתת-מקלע; הצרור פגע במיכאל — וכך נפל. הניח אשה בהריונה ושלושה ילדים; ארבעה חדשים לאחר נפול מיכאל נולדה הבת. הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי שעל הר-הרצל בירושלים. מן הראוי לציין כי למיכאל היתה זיקה מיוחדת להגנת עיר הבירה אשר בה גר. בחוברת "גדוד אפור אחד" הונצח שמו. ב"יובל", בטאון בית-הספר "תיכון חדש" הונצח שמו. מעזבונו הובא ב"גוילי אש", כרך ד', הוא ילקוט עזבונו של הבנים שנפלו במערכות-ישראל.

11.6.1959

שלשום הגעתי לבסיס שבו אשה כנראה למשך החדשים או שלוש החדשים הבאים. הבסיס עצמו נמצא ב-Shan State ולא רחוק ממנדלי — (רק יום-נסיעה). הבסיס מורכב ממספר בתי-ספר וכן משכונות מגורים שבהם גרים החיילים ומשפחותיהם ושכונות נפרדות למשפחות הסמלים והקצינים. הבסיס גדול ומשתרע על שטח גדול המוקף שלושה קווי-רכס משלושה עברים. (הקו הקרוב הוא הנמוך והרחוק הוא הגבוה). בסך-הכל — מקום נאה, שקט ומה גם שמצטיין במזג-אוויר טוב וגוה. יש פה מועדון גולף, מגרש טניס וכל יתר הדברים שהיו קשורים בקציני צבא בריטי בקולוניות, ושהיום הגם אחד מנכסי צאן-ברזל של צבא בורמה.

קניתי לי מספר מכרים שאתם התידתי והם עושים מצדם הכל כדי לעזור לי ולהקל עלי בעבודתי. בין היתר הם הציעו לי ללוש לודוי (חציית בורמזית) ומן סנדלים מקומיים. לאחר העבודה אני מקווה שאוכל לשלוח לכם תצלום שלי בתלבושת בורמזית.

היום סיימתי את עריכת תוכניות-האימונים ואת הדרישות המינהליות וכנראה שמחר אסכם את העניין עם מפקד בית-הספר. החיים החברתיים גוזלים המון זמן, כך שלמעשה הנני נאלץ לעבוד בלילה לצורך הכנת האימונים. אני פשוט איני יכול לסרב להזמנות לביתם או למשחק שח, או אף לדבר הנורא שקוראים לו גולף מאחר שזה יתפרש כעלבון.

מאחר ואין הם יודעים דבר על ישראל ועל יהדות הנני מנסה להסביר להם כמיטב יכולתי, ונראה לי שהם מגלים עניין בדבר. היום, למשל, הסברתי מדוע היהודים נחים בשבת ומדוע מדברים עברית וכן דברים דומים אחרים שלא העליתי על הדעת שיועלו כבעייתיות. בין היתר הנני אוכל עמם ב„מס“ את האוכל שלהם שניתן לאכילה ונמנעתי מקבל הצעתם לבישול מיוחד לאכילה בבית שהועמד לרשותי. רק ארוחת-בוקר הנני אוכל בבית לפני היציאה לעבודה.

ב

21.6.1959

— — — אני נמצא כבר קרוב לחודש בחוף-לארץ ועד עתה נהניתי מאד. אני כרגע נמצא ב-Shan State במחנה הצבאי שמורכב ממיטקנים ומדירות למשפחות. אני מתרועע רבות עמם, משוחח ומספר להם על הארץ, על התנ"ך; בקיצור עושה ציונות. להם אין כל מושג עלינו והדבר היחידי שהם יודעים שישראל היא מדינה באסיה בעלת בעיית רבות ואשר מתגברת עליהם. לא פעם אני שומע מהם: „אצלכם עובדים קשה; אצלנו לא“ — וכן הלאה. בשיחות-הסברה שאנו מקיימים מובאות דוגמאות מישראל. אתמול, למשל, היתה שיחה שבועית של כל קציני הבסיס שנושאה היה: Why is Shan State under development? למרות שהיא התקיימה בבורמזית שמעתי פעמים רבות את השם „ישראל“. לאחר מכן הוסבר לי בקשר למה הועלה השם.

• מכתב זה ושלושת הבאים אחריו נשלחו מבורמה

אני מסתובב רבות בג'ונגל או על גלגלים או על רגלי. והגעתי למקומות נידחים ביותר שבהם גרים כפריים בבקתות במבוק ואשר אינם יודעים בורמזית, כך שגם מלווי לא יכלו עמם. הבמבוק הוא פה כתומר במדבר, עושים ממנו בקתות גג, אוכלים את שרשיו, עושים ממנו כרכרות הנמשכות על-ידי יש פה המון פירות, החל ממנגו הנמצא על עצי-ענק. אני סבור העץ 10 מטרים ומעלה והצל והיקף רחבו לפחות 70 מטר מר יש בננות, יש אגסים ומין מנדרינות שהם קוראים לה orange של פירות אחרים שאינם נמצאים כמעט בארץ ושהידוע שבה האנגס. יש פה הרבה ירקות אבל משום-מה הבורמזים כמעט אוכלים מכל אלה ואוכלים בעיקר אורז עם רוטב מכל המינים לצרכיהם הם משיגים מציד. יציאה של שעה לג'ונגל על גיפ: צרכי-משפחה לבשר לפחות לשבוע. יש יונים גדולות, תרנגולות-בר ברווזי-בר ושפע חיות אחרות. כפי שאתם רואו פה עושר רב ומעורר עניין ובפרט למי שבא מארץ ישראל אגב, יש פה שפע של מים, ורק בסביבת המחנה יש שניים-אגמים ושני נהרות זורמים שבאחד מהם ישנם מפלים נאים ק מאד אחד לשני. הייתי שם בשבוע שעבר ושכחתי לקחת את המזון אני סבור שבשבוע הבא אקפוץ לשם ואערוך מספר צילומים. היחס שלהם הוא טוב ביותר וידידותי. אני מקווה שגם הם יגלו יחס כזה ואז נראה שיש נתונים להצלחה. יש לי להם הרגשה שהם חושבים אותנו לכלי-יכולים ולכן לפעמים נשמעו משאלות נאיביות. אין בצינוני להרחיב את הנושא מאחר ואין יודע נאמנה מי יהיה שותף לכם בקריאת המכתב.

ג

959

— — — בינתיים הכל בסדר ומחר הנני מסיים את הראשון לעבודה. בינתיים לא נתקלתי בשום בעיית מיוחדות הקש ביכולת ההתבטאות האנגלית שלי. יש פה הרבה בעייתיות הקש במושגיהם המשוונים לגבי זמן, דיוק, אחריות בביצוע-דברים הלאה. אני, כמובן, משתדל לעשות כמיטב יכולתי. חלק מהת (סרנים ורבי-סרן) עושים רושם טוב בעוד שחלק נראה לי „סלחלוטין. כמובן, שמוקדם עדיין לגבש דעה סופית בנידון. בסוף החודש הקודם היה פה ורדי לבקרני. באז עורר פה התרג מסויימת, הכנות רבות ומספר רב של ארוחות חגיגיות וכדומה. ב ישבנו עם הבורמזים וביילנו ערב נחמד. דיברנו, שרנו — וכשה הגיע לשיאו, בזמן שורדי ואני (והוא מזויף עוד יותר ממני) לי: אותם „ארץ זבת חלב ודבש“, הגעיות שנשמעו היו נוראות וסב שאף זאב ואף אריה לא היה מעז להתקרב לעדר-פרות שמתוכו נשמעות געיות מעין אלו. לפני זה נאלצתי לשיר להם שיר וז את „הסלע האדום“, לאחר הסבר הרקע, הרוח וכן הלאה. כנראה, החליט שמישהו מהם עוד עלול לרצות ללכת לשם והי הסברים על חוסר-האחריות שבכך.

קצת פחות נעים משיקשו ממני לרקוד; פשוט הוא: מזל שאיני יודע, אחרת איני יודע אם הייתי יכול לעמוד בפני לחץ של אולם המריע We want Major Peikes — הצרה היא שהם מקבלים סירוב כזה מתוך אי-אמון מסויים מאחר שקשה להם להעלות על הדעת שישנם אנשים משונים שאינם יודעים לרקוד. בקיצור: ערב מהנה ומשאיר רשמים שנסתיים בארוחה.

ה*

3.9.1963

— — — החיים פה מבחינתי נכנסו למסלול של שיגרה, לימודים, עבודה עצמית וחזור חלילה. הסיוורים והטיוולים שנערכים עליידי בית-הספר חורגים משיגרה זו. כתבתי לכם על סיורנו האחרון שנערך לצפון-קרוליינה — לשמורה האינדיאנית ולמקומות מעניינים אחרים. מחר בבוקר אני הולך לעשות צניחתה הראשונה כאן. הגנרל האמריקאי, מפקד בסיס הכוחות המיוחדים, יכבדנו בנוכחותו ויצנח יחד עמנו. בסוף שבוע זה אנו מסיימים את הקורס הראשון שנמשך כחודש ואשר היה מיועד לקציני מטה. ביום ב' מתחיל הקורס השני שיימשך חדשיים. קורס זה נקרא Unconventional Warfare ובו נעסוק בהלכה ובמעשה של פעולת כוחות מיוחדים. בשעות כאלו אני מתרשם בצורה חיובית מהיעילות של צבא ארצות-הברית. הכל דופק, השעות מועברות יפה ובצורה בהירה וכו'. גם החיילים כאן עושים רושם נפלא: ממושמעים, אדיבים, מאירי-פנים, וביחד עם זאת מבצעים כל תרגיל בצורה יפה. ייתכן שאין חיילים אלה מאפיינים את צבא-ארצות-הברית מאחר והחיילים שכאן נימנים עם המעולים שארצות-הברית יצרו. חיילים אלו מתנדבים לשירות בכוחות המיוחדים ומתקבלים רק לאחר מיון רציני. הכשרתם לתפקידיהם נמשכת כ-60 שבועות וכמובן שהנחשלים והבלתי-מתאימים מוצאים בשלבים השונים של האימונים. בין יתר היחידות שממוקמות כאן נמצאת דביזית-הצנחנים, שהיא אולי, המפורסמת בעולם כיום — דביזית-הצנחנים ה-82. במידה וראיתם את, "היום הארוך ביותר" או קראתם על פעולת כוחות מוצנחים במלחמת-העולם השנייה וודאי נתקלתם בשם זה. במיוחד התרשמתי מביקור במוזיאון של דביזיה זו בתמונות, בכתב ובהסברים שבעל-פה. ניתן לעמוד על המעללים המפוארים של דביזיה זאת.

1

15.9.1963

— — — אתמול סיימתי את הקורס הראשון ומחר אני מתחיל את Special Forces — קורס שיימשך כחדשיים. לפני כשלושה ימים היה לנו מבחן מסכם ואני שמח לשמחכם בבשורה שעברתי בהצלחה. התאקלמתי במקום בצורה טובה, התיידדתי עם מספר קצינים מכל מיני ארצות ואין כל ספק שהשעות במקום מוסיפה ורבת-עניין. שלוש חזיתי במיסדר חגיגי של הדביזיה המוצנחת ה-82 של צבא ארצות-הברית. המיסדר נערך לציון יום-הולדתה ה-46 של דביזיה זו. היא נוסדה במלחמת-העולם הראשונה ובשנת 1942 הפכה להיות הדביזיה המוצנחת הראשונה של ארצות-הברית. (אני קראתי עליה

לאחר-מכן מאוחר בערב שוחחנו שעה ארוכה על כל מיני נושאים ומכרתי לציין שנהגתי מאד מביקורו ותקוותי איתנה שבעוד שבועיים או שלושה ניפגש שנית כאן. הוא ביקשני למסור לאבא ד"ש חמה ולבבית והריני מוסרה בזה.

למרות קצב-העבודה האיטי (בשבוע פה מתאמנים 50% מהזמן בהשוואה לארץ) הסטודנטים שלי נראים אומללים למדי — ובפרט באימוני-הלילה. איני יודע איך ייראו כשנגיע בעוד שבועיים לביצוע תרגילים שישתדעו לאורך כל הלילה. אולם אין ספק שייזכרו בשבוע הראשון בערגה.

כפי שתראו מהמכתב, אצלי הכל תקין וטוב חוץ מעובדת הימצאי רחוק מהמשפחה. הנני נהנה וחי תוך כדי ראיית דברים חדשים.

ד

9.9.1959

— — — חוץ מאשר נמאס לי כבר המקום אין לי על מה להתאונן, או כל סיבה שלא להיות שבע-רצון. בעוד יומיים מסיים אנכי את הורס-הקורס, אלא שבניגוד לתקוות שאוכל לחזור מיד לארץ כסתבר שאצטרך לשהות פה חודש נוסף מאחר שיהיה עלי להעביר קורס נוסף, אלא שהפעם דאגתי שהקורס יהיה במשך הזמן הדרוש, ללא כל נושאים שונים ומשונים ושאינם לעניין אשר צירופם לתכנית במחזור הראשון הארוך הוא ללא צורך. שלשום ערך הקורס שלי התקפת-לילה בסיוע שריון ותותחנים. זאת הפעם הראשונה שנערכת בכלל התקפת-לילה בקנה-מידה כזה, וכן הפעם הראשונה ששריון מופעל ולא מעמדות סטטיות בלילה. התרגיל הסתיים בהצלחה רבה. המגבלה היחידה לגבי שזה לקח כמעט שבוע לאלץ אותם לביצוע התרגיל המושלב ובצורה מתקבלת על הדעת. אחרי התרגיל התבקשתי לגשת לאיזה קולונל שהוא מפקד בית-הספר לפיקוד ומטה שלהם וערכנו שיחה קלה. הוא הביע את הרשמותו ותודתו וכן שאל את מפקד-הבסיס אם יוכל להביא את כל החניכים לחנות בתרגיל הסיום של המחזור הבא. ייתכן מאד שאצטרך לשהות יומיים או שלשה במועד יותר מאוחר במקום שנמצא שם בית-הספר לפרו"ם. בקיצור, הקורס עבר בהצלחה — ובעיקר מבחינתם. לי, כמובן, יש קנה-מידה אחר ואיני שותף לאופטימיות של מפקד-הבסיס אולם מובן שאיני מפריע לו להיות „מבטוט". אני מפקפק מאד אם יותר מ-30% מהג'מעה יוכלו להפיק תועלת ממשית יותר מאשר קבלו בקורס, אף כי אנכי כמדריך הייתי רוצה לראות את כולם מפיקים תועלת מכך. כמובן שאין להפריז בערך הדבר. ישנם במקום ובארץ זאת עשרות רבות של מדריכים מארצות שונות, ואני רק אחד מני רבים. מובן שהנני משתדל לעשות כמיטב יכולתי, אף כי ברור של, עם ישראל לא יצמח מאומה מוזאת."

אתמול נערכה מסיבה בבסיס לציון העלאתם בדרגה של שני קצינים. למרות שבתוכנית לא הוכן מלבד האוכל כלום הפכה זאת למסיבה מוצלחת ומהנה מאד. כידוע לכם יש בבורמה שבטים רבים וכל אחד ותרבותו והתפתחותו המיוחדת.

באופן ספונטני החלו אתמול לרקוד ונציגי השבטים עלו ורקדו את ריקודיהם בליווי תזמרת, אקורדיון או תוף, החל ברקודי המלחמה אשר לגורקה וכלה במחולות קוציניים ושונים. העסק התחיל להיות

* מכתב זה והשנים הבאים אחריו נשלחו מארצות-הברית

רבות בארץ). היתה זו חוויה לא רגילה לראות כ־8000 צנחנים במיסדר הגיגי, „עשיתי“ הרבה צילומים — דבר שיאפשר לי לשתפכם במידה מסוימת בחוויותי.

באמצע השבוע צנחתי לראשונה באמריקה; הגנרל צנח עמו. (11 קצינים מארצות שונות צנחו). לאחר הצניחה נערך טכס הגיגי בו העניקו לנו כנפי צנחן אמריקאי ותעודות רשמיות המעידות שוכאים אנו לענדה. באותה הזדמנות הועלו 2 קצינים קוריאנים בדרגות וזה הוסיף לאווירה החגיגית שהיתה. הגנרל (שמו ירבורא ויש לו שני כוכבים) נשא נאום קצר על האחוה הבין-צבאית (של צבאות שונים) בכלל ועל האחוה שבין הכוחות המוצנחים בהם העילית בהמשך דיבר על ערכם הסגולי של הכוחות המוצנחים שהם העילית שבכל צבא. בין היתר עמד על הערך המדיני בכך שלעתים היכולת לקרוא לקצין גבוה מצבא אחר בשמו הפרטי, כאשר קיים קונפליקט בין צבאות, היא המונעת התנגשות וכו'. כמובן שהוא התיחס בעיקר לארצות שבהן יש לצבא השפעה מדינית רבה, כפי שהמצב הוא בקוריאה, תורכיה, פקיסטן ועוד. הטכס הסתיים בכך שהגנרל עבר על פנינו ואמר לכל אחד מספר מלים נאות. לי אמר שאני הקצין הראשון מישראל המבקר כאן, שהוא יודע שלצבאנו נסיון רב בפעולות מיוחדות ושהוא מקווה שהבסיס יפיק תועלת בנושא זה משהותי כאן וכמובן שהוא מקווה לבקר אצלנו. בקיצור היתה זו חוויה נעימה ומרשימה מתחילתה ועד סופה. אגב הסידורים פה נוחים מאד. מטוס נחת על מסלול שבבסיס, הצניח אותנו, נחת במסלול של שטח-ההצנחה ולאחר הטכס החזירנו לבסיסנו.

בקשר לחיים היהודיים: אני מבקר פה בבית-הכנסת יותר מאשר ביקרתי בארץ מאז ה„בר-מצוה“ שלי. אמש נסעתי עם הקצינים מהבסיס לפוטביל (העיירה הסמוכה) לאמירת „סליחות“ שנערכה עם יהודי-המקום (אלה שבאו). אגב: בשעות בחוף-לארץ מקבלים מושגים אחרים של ערכים דתיים. לי, למשל, אין כיום כל ספק שרק חינוך הנעור בערכים דתיים יכול להניע יהודים מכאן לעלות לארץ. נראה לי שבנידון זה יש לפנינו עוד עשר שנים ואולי עשרים שנה. מה שלא נעשה בנידון בזמן זה לא יוכל להעשות במועד יותר מאוחר. יש פה הרבה יהודים יקרים (תרתי משמע) שללא כל ספק יכולים להוסיף לנו רבות. המעניין הוא שכמיהה מסוימת מורגשת גם בדברי קצינים יהודים המשרתים כאן. מאחד או שניים שמעתי שבתום שירותם הם עשויים לעלות לארץ.

ועכשיו בקשר למיעוט כתיבתי: אם אני ממעט הרי זה עקב תעסוקתי הרבה מאד כאן. וודאי תסכימו אתי שעדיפות-מה אני חייב לתת ללימודי שעולים לעם ישראל מאד ביוקר. על כל פנים אני מקווה שלפחות אחת לשבוע אוכל לכתוב וכמובן שלעתים יותר. לרגל סיבה זו אני כותב רק אליכם, לארנונה ולילדים ולחבר אחד או שניים שאני צריך לעמוד אתם בקשר. נוסף לכל ההתכתבויות שציינתי אני חייב לנהל קורספונדנציה (דו"חות מסוגות שונים) עם הנספחות בושינגטון.

ואחרון אחרון: ברכות לשנה החדשה! אני מאחל לכולכם שנה ברוכה ורבת נחת. ובינתיים שלום וכל טוב.

ז

18.10.1963

זה עתה קיבלתי את מכתבכם. מתוך המכתב הבינתי שבתחילת היתה לכם עבודה רבה. זה מוזר למדי — אבל זוהי המציאות שדווקא

באותם המועדים הנועדים למנוחה יש לעתים יתר עומס. סביר שכתבתי לכם שמאד נהניתי משיחותי עם הפייקסים. למעשה היהודים האמריקאים היחידים שאתם ניתן לשוחח בעברית. אני ממש מחכה לתחילת חודש דצמבר — מועד הגיעי המשוער לניו-יורק — כדי שאוכל לפגוש בם.

פה אנו נמצאים בעיצומן של ההכנות לקראת התרגיל המס' של הקורס. התרגיל יימשך כעשרה ימים וישטרע על שטח הוזה לרג גדלה של ישראל. אנו נצנח מחר בערב בקבוצות של 12-20 אנשים בשטח-צניחה שונים. תפקידנו יהיה לקיים מגע עם אוכלוסיה מקומית שכביכול מתנגדת למשטר, לאירגונה כחידת גרילה ולפעול כקווי-תחבורה, בתי-חרושת, קווי-קשר וכל אותם היעדים המשמשי בדרך כלל מטרת לגרילה.

הקבוצה שלנו היא הקבוצה הבכירה ולמעשה נהפכה למפקד כל קבוצות הגרילה הפועלות בשטח החל מהיום השלישי לתרגיל כ„אויבים“ שלנו יהיו חיילי הדביזיה המוצנחת ה־82, חניכי הקורס „נגד חתרנות“, חיילים מהכוחות המיוחדים וכו'. אנו נסתייע ונתחם מהאוויר על-ידי כנף מיוחדת (יחידת חיל-האוויר). בקיצור, יהיה זה, כנראה, תרגיל מעניין. במשך חמשת הימים הראשונים נצטרך לדאוג לעצמנו למונונות. אתמול הלכתי למכולת וקניתי כל מיני מצרכים: אורז, אבקת חלב, אבקת תה, גבינות וכו'. מאחר ואני סומך על עצמי בשטח הבישול קניתי גם כעשר קופסאות-בשר קטנות (אחת לארוחה) וזאת כדי להיות בטוח שבכל זאת יהיה לי משהו לאכול.

לקראת התרגיל קבלנו 2000 מיני אבקות ומשחות נגד פשפשי בגודל X ונגד פשפשים בגודל Y וכו'. אני חושב שצריך להימנע כשבוע ימים כדי ללמוד את דרכי-השימוש השונים של כל הדברים שקיבלנו. יש כמה דברים שאני סקרן לראות איך הם פועלים לדוגמה: קיבלנו טבלאות מחממות, אשר בבקרה של רגע את מחממות קופסת-מוון. כפי שוודאי תבינו, אנו חיים כרגע בני התרגיל, מעיינים במפות, לומדים מטרות אפשריות, עוסקים בהערכת השטח. למעשה, חסרים לנו עדיין הרבה נתונים. לאחר שנצנח אנחנו צריכים להיפגש עם מה שהם קוראים מנהיג גרילה ולאחר שנקבי ממנו את הנתונים נוכל להיכנס לפירוטי-יתר. כרגע ניגש אלי הצ'פלין (כומר קתולי) וביקשני למסור לכם שלום והריני עושה זאת בשמחה אגב, בניגוד ל„כלי-הקודש“ שלנו, הכמרים ואפילו הרבנים היהודים הצבאיים עוברים את האימונים הרגילים. אתי בכיתה נמצא צ'פלין שעומד לנסוע לגרמניה לשרת ככומר ב„ספישל-גרופ“ מס' 10 וכנראה קצין העובר לשרת ביחידה זאת הוא צריך לעבור את הקורס.

אתמול היתה לנו שוב קבלת-פנים, והפעם בביתו של מינור גנרל ירבורה. היינו קבוצה קטנה וביולינו ביחד ערב נעים. סבורני שההערכה לישראל בקרב הצבא האמריקאי רבה, ואולי מופרות. הם בקיאים בצורה יסודית למדי לגבי זרים בנעשה אצלנו בעיקר בשטח הצבאי. כפי שכבר כתבתי לכם אני עומד לסיים פה את הקורס ב־11. — למעשה שבוע ימים אחרי התורה מהתרגיל. לאחר מכן יחלוף זמני במהירות, מאחר ואת הזמן אבלה בביקורים, בני שבוע ופחות, בכל מיני בסיסים.

כרגע תחול הפוגה בת עשרה ימים בכתיבתי ולכן אל תדאגו אם לא תקבלו מכתבים.

ה ע ר ת ה מ ע ר כ ת : מאמר זה פורסם ב"מערכות" (קמ"ד, סיון תשכ"ב: יוני 1962) ובשוליו כתוב לאמר: "קוראי, מערכות' זוכרים בוודאי את מאמרו הקודם של רס"נ מ' פייקס, נסיון-קרבות על חשבון הזולת'. במאמר ההוא הציג את הנחת-היסוד שלו, שאין אנו משתמשים כראוי באוצרות הטמונים בספרות הצבאית העשירה, זו של העבר וזו של ההווה, המתארת אירועי-קרב ומצבי-מלחמה — אוצרות שניתן לשאוב מהם להסברת סוגיות-לחימה רבות, ואף להצגתן ולהמחשתן. כרקע להצגת הנחתו זו שימשה לו סקירה על ספרו של גנרל-בריגדיר ס. ל. א. מרשל, הנהר ומיצר-היסורים. הפעם מדגים בעל-המאמר אחדות מאפשרויות ההמחשה הנראות לו — אך שמורות אֶתו גם גירסאות אחרות לשימוש בספרות צבאית, אשר עליהן עוד יעמוד וודאי בהזדמנות אחרת".

באותו פרק-זמן, שבו נדפס המאמר, היה מיכאל רב-סרן בצה"ל וכן חתם מחברו; בנפלו היה כבר סגן-אלוף (סא"ל).

סְפָרוֹת צְבָאִית כְּעֶזֶר לְהִדְרָכָה — כִּיצַד?

הקרוב — לשלבים. בכל אחד מן השלבים מספר כל צד וצד את סיפורו תוך כדי הסתייעות בדמייים שעל-גבי שולחן-החול. בסימומו של כל שלב עורכים ניתוח וסיכום של המאורעות שנתרחשו, מבהירים ומבררים בדיוק את כל הסיבות והגורמים להתפתחות המסויימת של אותו קרב, לומדים עד לפרטים את כל הגורמים החיצוניים והפנימיים שהשפיעו על התפתחות המאורעות — וכן שוקלים כל גורם כזה, וגם הפעוט ביותר, על-פי ערכו הממשי. סיכומי-ביניים אלה מהווים שלבים מכינים לסיכום הסופי של "הצגת קרב" כזו — ומהם ומן הסיכום הסופי, ניתן להסיק את הלקחים והמסקנות בהם אנו מעוניינים. הניתוחים יקיימו בהשתתפות החניכים; והסיכומים — על-ידי המדריך המנחה.

יתרונה של שיטה זו היא בכך שהשיטה מקנה לנו אפשרות מצויינת להבליט בצורה חדה וברורה כל גורם משפיע במהלכו של קרב, ולהציגו כנקודת-מוקד של סיפור-קרב, שכן החומר העומד לרשותנו הוא כמעט בלתי-מוגבל. יש בידינו שיחזור-קרבות אשר בהם בולט דווקא גורם האדם הלוחם — ולעומתם סיפורי-קרבות המורים מהי חשיבותה של תחזוקה יעילה, למשל, וכן עוד נושאים רבים ושונים.

אביא איפוא דוגמה או שתיים כדי להבהיר את דברי, שיחזורו של הקרב בין דויד וגלית (שמואל א', פרק י"ז) — אפילו בקווים כלליים — מציג בברור את ערכו המכריע של הלוחם הבודד על מכלול תכונותיו האישיות: אומץ-לב, תושיה, בחירת אמצעי-הלחימה הנכון (העדפת המקל וחלוקי-האבנים על מדי-הקרב שהציע לו שאלו) ושלטיה מירבית בנשק זה של לוחם בודד. כל אלה חברו יחד והביאו לנצחון מזהיר במסיבות שניראו כ"אבודות מראש".

הדוגמה הבאה, שברצוני להביא, מעמידה אותנו שוב על חשיבותו המרובה של הפרט הלוחם, שיקוליו ומעשיו, ואף צידודו האישי. סיפור-קרב זה מובא הפעם מספרות-העולם; הוא לקוח מן הספר הראשון של אנאבאסיס לכסנופון. בסוף הספר הראשון בפרק ח מספר כסנופון על הקרב המכריע בין צבאו השכיר של כורש ובין צבאותיו של המלך הפרסי, אחיו

הספרות המקצועית היא כלי-עזר רב-חשיבות לגבי כל בעל מקצוע. עיון וקריאה בספרות המקצועית הם בבחינת מפתח ועזר להתפתחות המחשבה, להרחבת האפקים והידע בכל מקצוע שהוא. הנחה זו כוחה יפה אף לגבי איש-הצבא. העיון והקריאה בספרות הצבאית על כל סוגיה, ובעיקר בזה העוסקת בשיחזור קרבות ומערכות, הם לגבי איש-הצבא בבחינת קניית-נסיון משל אחרים והזדמנות להפקת לקחים רבי-ערך.

אך האם תפסה ספרות צבאית מקצועית זו אצלנו את מקומה הראוי לה? אף הקורא בה קורא לרוב כדי להרחיב את "השכלתו הכללית", ולמען הנאתו הפרטית. יתר על כן: חסרה הדרכה והכוונה בקריאה זו, ואף אין כל שימוש מכוון וממצה במסגרת הקורסים וההשתלמויות הנערכים בצה"ל. וזאת — על אף האפשרויות הקיימות לשימוש בספרות צבאית מקצועית זו. לשם הדגמה הייתי רוצה לעמוד כאן על אחת מהן, הניראית לי כיעילה ותכליתית מאד מבחינה מיתודית, שיטה המאפשרת ללמוד מספרות זו את מירב הלקחים והנסיון. שיטה זו מתבססת על הצגת קטע מתוך הספרות, המתאר קרב בתיאור חי. את ההצגה יש לערוך בפני קבוצת חניכים באופן שיאפשר להם לעקוב אחר כל מהלכו של ה"קרב". כך תינתן ביד החניכים האפשרות להפיק בכל שלב ושלב את הלקחים כפי שהם באים בו לידי ביטוי. הצגת סיפור-הקרב צריכה להיעשות על-ידי שנים, או יותר, מן המדריכים — אשר כל אחד מהם מייצג כוח, או חלקו של כוח, הפועל במערכה זו.

הצגה כזו אפשר שתיערך בצורה הבאה:

שדה-הקרב ייבנה על-גבי שולחן-חול, שיוכן מראש על-פי מפות, תרשימים ותצלומי-אוויר, ככל שניתן להשיגם. על-גבי משטח זה נערכים דמיי הכוחות, כפי שנערכו לקרב שבו ידובר. לאחר "עריכה" ראשונית זו משמיע כל אחד מן הכוחות הפועלים את "סיפור הפתיחה" — על-ידי הקראת הפקודות שקיבל. כך מתברר לכל קהל-החניכים המצב הקונקרטי בטרם "קרב". השלב הבא בהצגה זו הוא "הצגת הקרב עצמו", מנקודת-מבטו של כל אחד מן הצדדים. כדי להקל על החניכים וכן כדי להפיק את מירב התועלת יש לחלק את הסיפור — או "הצגת

ארחפֿרֿקסס, קרב זה, שבו גברו כוחותיו של כורש וכמעט הביסו את צבאותיו העדיפים של ארחפֿרֿקסס, בעיקר בשל איכותם הגבוהה יותר של השכירים היוונים של כורש, נסתיים במפלה ניצחת של צבאות כורש — בשל התערבותו הפזיזה שלא לצורך ושיקוליו הנמהרים והאימפולסיביים של כורש עצמו, שהיה בדרך כלל מצביא שקול ונבון (על־פי עדותו של כסנופון).

במערכה זו הגיע כורש לעמדת יתרון מוחלט ואף החל במרדף אחר הצבא הפרסי הנסוג. בראש שלוש מאות פרשים דלק אחר הצבא הפרסי, כי ידע שהמלך ארחכסרכסס נמצא במרכז מערך הצבא הפרסי, ומשהגיע לקרבת מקום הימצאו של אחיו, לא שלט ברוחו ונכנס עמו לתגרה מיותרת, בה נפצע בראשו פצעי־מות. כסנופון מעלה את הטענה שפציעתו באה לו משום שבניגוד לנהוג בצבא היווני נלחם ללא קסדה לראשו. שיקולים אימפולסיביים של שעת־רתחה הם שהכריעו את גורל המערכה והשליטה באימפריה כולה.

נראה לי, כי די בשתי דוגמאות קיצוניות אלה כדי להסביר מה רב ערכו של עזר־לימוד זה ואלו אוצרות בלומים טמונים בספרות הצבאית. המסקנות המשתמעות מכל לקח־קרבות כזה יפות בכל עת ובכל מקום.

רב ערכו של שימוש כזה בספרות הצבאית מבחינה די־קִית. סיפור־הקרב, המשוחזר על כל שלבי התפתחותו באמצעות יותר מאשר מרצה אחד, מכניס מתח ועירנות המקילים על הקליטה ועל העיקוב אחרי כל אחד משלבי הפעולה. סיכומי־הביניים מדרבנים למחשבה עצמאית רצופה את מלוא חשיבותו וטיבו של כל פרט ופרט בסיפור, ואף את משקלו והשפעתו על התוצאות הסופיות של הקרב. הודותם של המאוינים עם הכוחות הלוחמים תוך כדי "הצגה" מעין זו מאפשרות הצגת גורמים רבי־ערך, שאינם יכולים לבוא על ביטויים המלא ככל הדרוש בתרגול טקטי רגיל ללא גייסות או בהרצאה. לדוגמה אוכיר רק את גורם המורל, או גורם ההעזה האישית. בתרגיל טקטי ללא גייסות או בהרצאה ניתנים הדברים רק בצורה אוֹבִי־קטיבית — ובשל כך אינם זוכים למלוא ההערכה שהם ראויים לה. לעומת זאת, בשיטה המוצעת מוסטת נקודת־הראות של החניך וגישתו נעשית הרבה יותר סובייקטיבית — וכתוצאה מהזדהותו עם צד זה או אחר ניתנת לו האפשרות לעמוד על מלוא ערכם הממשי של הגורמים הקשורים באדם.

זאת ועוד: היחס הרציני והאמון מצד החניכים לגבי סיפור־קרב שנתרחש בפועל והיה בעל תוצאות קיימות גדולים יותר מאשר לגבי תיאור חד־צדדי או הרצאה כלשהי; ופירושו של דבר — אף יחס רציני ומעמיק יותר אל הנושא שמדובר בו. כמובן ששיטת־הדרכה כזו וניצולה של הספרות הצבאית למטרות אלה מחייבת עבודת־הכנה יסודית מאד. בראש וראשונה יש לברר מתוך האוצר העצום העומד לרשותנו את קטעי־הספרות המתאימים הן מבחינת הרמה הצבאית של החניכים והן מבחינת הנושא הרצוי (לדוגמה: לקורס מ"כ, בנושא מנהיגות־פרק העוסק בתיאור לחימת כיתה, המבליט במיוחד תכונות מנהיגות של מפקד־כיתה הפועלת באחד מן

הכוחות הלוחמים). אחרי שנמצא הקטע צריך לעבדו בצורה המתאימה. עיבוד זה כולל הכנת שולחן־חול, חלוקה ברורה של סיפור־הפתיחה וסיפור־המעשה לצדדים הפועלים, וחלוקה נוספת לשלבי מהלך־הקרב. אחרי חלוקה זו ל"אורך ולרוחב" צריך לציין את הלקחים והמסקנות, שיבואו בסיכומי־הביניים ובסיכום הכולל, ואת השאלות המנחות לדיון. כן יש להכין לכל "הצגה" כזו אביזרים נוספים בהתאם לכל קטע — כגון צילומי־השטח, מפות, קטעי־ספרות אינפורמטיביים הדנים ברקע ובתנאים של כל אחד מן הצדדים הלוחמים, ציודם וכו'. לדעתי אין להשאיר עיבוד זה ליחידות עצמן, שכן מרבית היחידות לא תוכל לעמוד במשימה זו הדורשת ידע ועבודה רבה. אם יוחלט על השימוש בשיטה זו, יהיה על מה"ד או על גורם אחר להכין את מרבית החומר הבסיסי, באופן שאפשר יהיה ל"הציגו" כמו שהוא, בלי עיבודים נוספים. בתיק כזה יש לכלול מפות, תרשימים ותצלומי־אוויר שיאפשרו בנייה מדויקת של שולחן חול; את סיפור־הקרב לאחר חלוקתו ל"אורך ולרוחב", הנחיות לדיון, את כל עזרי־האימון הנוספים, בהתאם לדרישות המיוחדות המיוצגות על־ידי כל קטע כזה. כרוזת, תמונות מוקרנות וכיוצא באלה יהיו, ללא ספק, עזר רב.

שיטה מוצעת זו איננה מיוחדת להדרכה צבאית ואף אין בה משום חידוש. הרי זו שיטה כללית בחינוך, לפיה עובדים במוסדות־חינוך רבים בארץ ובעולם ואשר הוכיחה את עצמה כיעילה, שכן משתמשת היא במרבית האמצעים החינוכיים העומדים לרשותנו ובעזרתם היא מדרבנת את התלמידים למחשבה עצמאית. ועוד שני יתרונות גדולים לה, שהם טובים לגבי כל ספרות מקצועית וחינוכית המוגשת בצורה דומה. המדובר בהקניית שיטות הניתוח של טכסט נקרא, והדחף לקריאה נוספת — שני גורמים ראשונים במעלה בהתפתחותו המחשבתית (מקצועית וכללית) של כל אדם.

כל טכסט צבאי המטפל בשיחזור־קרב, המוצג ומנותח בצורה זו שתיארתי לעיל, נותן בידו של החניך המאזין מפתח ושיטה לניתוח טכסטים דומים ובירורם ולהפקה עצמאית של לקחים, שכן ניתנים בידו הכלים המחשבתיים והרגשיים הדרושים לו למטרה זו, אשר לדחף לקריאת ספרות כזו, הרי העניין שנעורר בחניכים על־ידי הצגה והבהרה מחודשות של קטעים שהם בבחינת אבן שאין לה הופכין, ייתכן שיעורר בלבם רצון להמשיך ולהתמיד בקריאת חומר ספרותי דומה.

הדוגמאות שנבחרו לצורך מאמר זה נבחרו במתכוון מתוך ספרות מוכרת וידועה לכל קורא. אלה הם קטעי ספרות צבאית הנלמדים ברוב בתי־הספר הצבאיים, ואף הכלליים, בארצות אירופה. הם נבחרו גם כדי להבהיר מה ניתן עוד לעשות בחומר הנראה לכולנו ברור, מוכר וידוע ואשר כבר נתמצה, כביכול, עד תומו — וכן כדי להקל על הקורא ולהימנע מהסבר־ירקע־ומצב נרחבים, אשר היו מסרבילים את כל המאמר ומונעים ראייה ברורה של הנקודה העיקרית. מדוגמאות אלה הושם הדגש על לקחים הניתנים להפקה בעזרת דיבור בלבד. אולם עיקר השימוש בשיטה זו (במיוחד — לרמות שעד קורס מ"פ ועד בכלל) מיועד לדוגמאות הדורשות, לצורך הפקת הלקחים, יותר ממלל בלבד (שולחן חול, דמיים וכדומה).